

VERKLARING VAN HET BESTUUR OVER LEDO

In de loop van 1972 werd de Nederlandse onderwijswereld geconfronteerd met het Ledo-project. Eerst verschenen verklaringen en artikelen over dit project; daarna werd het lang verwachte Interim-rapport gepubliceerd, vergezeld van twee populariserende brochures. Het bestuur van de VGN heeft van al dit materiaal kennis genomen, alsmede van het eerste leerpakket "Arbeid en Vrije Tijd". Op 22 februari en 29 augustus werden medewerkers van Ledo ontvangen in de bestuursvergadering. Ook woonden leden van het bestuur een uitgebreide persbijeenkomst van Ledo bij op 17 mei.

Het Ledo-project bevindt zich nog in een interimfase. Elk oordeel heeft daardoor vanzelfsprekend een voorlopig karakter. Waar evenwel het project sterk in de aandacht van de publiciteitsmedia is getrokken, meent het bestuur van de VGN de aandacht van zijn leden te mogen vragen voor zijn opvattingen over het Ledo-project.

Het Ledo-project (Ledo, leren door te doen) beoogt de ontwikkeling van een model voor methodiek en organisatie van de curriculum- of leerplanontwikkeling. Daartoe wil men een onderwijsleerpakket voor sociale wereldoriëntatie bevorderen voor kinderen van 10 tot 14 jaar. De Stichting voor Onderzoek van het Onderwijs (SVO) heeft aan het Groningse Instituut voor Onderwijskunde een subsidie verstrekt voor dit project.

De VGN heeft steeds experimenten met het geschiedenisonderwijs gestimuleerd. Elk wetenschappelijk onderzoek op het terrein van de onderwijskunde heeft onze hartelijke instemming.

Het is duidelijk dat de leiders van het experiment het recht hebben zelf de hypothesen te formuleren die men wenst te verifiëren. Wij verwachten echter wel gegronde redenen te vernemen waarom deze hypothesen waarschijnlijk worden geacht. Oude standpunten worden echter rigoureus afgewezen en nieuwe denkbeelden zonder voldoende argumenten aanvaard:

- de "Stufenleer" (Roth, Küppers) die fasen in de ontwikkeling van het historisch bewustzijn van het kind probeert aan te geven, wordt afgeschreven;
- over de problemen van de differentiatie in een bepaalde leeftijdsgroep (bv. van l.b.o. tot gymnasium) wordt luchtig heen gewandeld;
- de problematiek rond kennis en vaardigheden verschilt van vak tot vak sterk. Binnen Ledo bestaat een principiële voorkeur voor intellectuele vaardigheden boven kennis van bepaalde leerstof. Wij missen in het rapport de confrontatie van dit algemene beginsel met de eigen aard van het zeer complexe vak geschiedenis;
- ook wordt zozeer de nadruk gelegd op het groepswork dat de enkeling in het leerproces uit het oog verdwijnt.

Het ligt niet op de weg van het bestuur van een vakgroep een bepaalde didaktiek te begunstigen, met uitsluiting van andere. Wij betreuren evenwel zeer dat fundamentele vraagstukken niet die evenwichtige studie hebben gekregen die ze verdienen.

In het exemplarische leerplan voor "sociale wereldoriëntatie" is het vak geschiedenis als vertrekpunt genomen. Geschiedenis staat dus niet centraal, maar eenmaal hier aangevangen, gaat ook de eigen aard van dit vak een gewichtige rol spelen. Onjuist is het de vakwetenschappen slechts de functie van aandrager van informatie te laten. Het is terecht de eis te stellen dat eerst een analyse moet worden gemaakt van de zakelijke structuur van een vak en de resultaten daarvan volledig te verdisconteren. Dit geldt voor het vak

geschiedenis afzonderlijk en voor het gebruik van geschiedenis in een breder kader. Bestudering van het Interimrapport en andere stukken geven aan dat bedoelde analyse in onvoldoende mate is geschied. Daarmee daalt de betekenis, niet alleen van Ledo voor het vak geschiedenis, maar ook voor de leerplanstudie in zijn geheel. Men zal zich nl. moeten afvragen of de algemeenheden van een curriculumontwikkeling wel relevant zijn wanneer bij het eerste vak dat in het experiment aan de orde komt de structuur van dat vak niet voldoende ernstig genomen is.

Tot de structuren van het vak behoort stellig de categorie van de tijd (men zie onder meer ons Eindexamenrapport). Het belang van vraagstukken als continuïteit en discontinuïteit, tijdgebondenheid, enz. worden door de werkers van Ledo duidelijk onderschat.

De aktualiteit en verwachtingen over de nabije toekomst (d.w.z. de extrapolaties van de aktualiteit) bepalen de thema's die in het onderwijs aan de orde komen. Uit het verleden worden vergelijkbare onderwerpen bijeen gezocht, zonder dat de historische kontekst reliëf krijgt; dit geldt zowel voor de onderwerpen afzonderlijk als in hun onderlinge samenhang.

Een probleem is vervolgens de houding van Ledo ten aanzien van levensbeschouwelijke beïnvloeding. Stelling 12 van het criteriuminstrument uit het Interimrapport schetst een samenleving die zo moet worden ingericht, "dat de mensen eigen opvattingen kunnen ontwikkelen en konkretiseren en mee beslissingen kunnen nemen over — veranderingen in — deze samenleving, mits deze opvattingen en konkretisering het bestaan van andere opvattingen in deze samenleving niet uitsluiten". Het is dan op zijn minst curieus dat in stelling 28 wordt gezegd: "Binnen het onderwijsleerpakket moet gelegenheid zijn voor de docent bepaalde meningen en opvattingen die de leerlingen ontwikkeld hebben, bij te sturen in een richting die in overeenstemming is met het specifieke karakter van de school". Waar eerst nog de open samenleving werd gevorderd en de docenten actieve tolerantie moesten betonen, blijkt "bijsturen" toch mogelijk. Hier ruimt Ledo plaats in voor beïnvloeding door volwassenen van jonge kinderen, die men juist wilde uitsluiten. Heeft men in het projekt alle aspecten rond indoktrinatie wel overwogen?

De theorie en praktijk van het bestaande geschiedenisonderwijs stoelen op bepaalde levensbeschouwelijke uitgangspunten. Dat geldt voor Ledo ook. Wanneer in kringen van Ledo wordt gesteld: "De maatschappij is veranderbaar", dan luidt onze vraag: "Welke veranderingen zijn wenselijk of mogelijk?" Want ook de keuze van thema's, het aanbod aan werk materiaal en de vraagstelling binnen het onderwijs impliceren een subjektiviteit die beïnvloeding niet uitsluit.

De tekst van het eerste uitgewerkte leerpakket, een projekt dat dit najaar in de betrokken scholen wordt beproefd, stemt niet gerust. Daarin worden rond het thema "Arbeid en Vrije Tijd" teksten aangeboden over het antieke Rome, het Genève van Calvijn, Rotterdam anno 1972 en hedendaagse alternatieve standpunten. Het stripverhaal dat het pakket inleidt is zonder meer tendentieus. De nadruk op de slavernij in de Oudheid en de duidelijke kritiek op de consumptiemaatschappij in het stuk over Rotterdam verraden partijdigheid. De teksten over alternatieve opvattingen geven naast elkaar behoudende en en vooruitstrevende opvattingen. De weergave van de conservatieve denkbeelden is zodanig dat de lezer (de leerling) aan de alternatieve samenleving de voorkeur wel moet geven.

Hier ontbreekt het in hoge mate aan de ook pedagogisch zo noodzakelijke objectivering; opnieuw vragen wij ons af of Ledo zich wel voldoende bewust is van de vragen over indoktrinatie in het onderwijs. Het geschiedenisonderwijs heeft in het geheel van de

opvoeding tot persoonlijke zelfstandigheid een eigen betekenis. Door begrip te wekken voor het "eender en anders" dat het verleden is, schept het de voorwaarden voor een meer bewuste oordeelsvorming ten aanzien van de problemen van heden en toekomst. Dit begrip veronderstelt een mate van onbevangenheid die wij in dit onderwijsleerpakket node missen. Wie met de historische dimensie heeft leren omgaan is vaardiger onderscheid te maken tussen ideologieën en weerbaarder tegen indoktrinatie.

Voor schoolbesturen en ouders zijn de voorlopige resultaten van Ledo door een historicus-journalist vereenvoudigd weergegeven in een brochure "Sociale wereldoriëntatie in het Ledo-project". De visie op het vak geschiedenis blijkt uit de retorische vraag (blz. 3): "Is het wel mogelijk, dat leerlingen alle feiten en veldslagen, graven en kabinetten kennen van het jaar nul tot het jaar van heden?" Elders worden geschiedenisleraren die over Ledo entoesiast zijn als volgt geïntroduceerd (blz. 31): "Zij juichen het toe, dat ze niet meer hoeven vast te houden aan de volgorde van gebeurtenissen, waardoor ze beginnen met de Batavieren en hopelijk wel eens eindigen bij de Eerste Wereldoorlog". Naast deze praktijk van van geschiedenisonderwijs wordt de schone theorie van sociale wereldoriëntatie gelegd.

Wij geloven niet dat discussie op deze basis perspectief biedt. Wij achten deze beeldvorming grievend en kunnen slechts aannemen dat het misleidende karakter ervan de historici in de projektleiding is ontgaan.

Het Ledo-project is bepaald nog niet afgerond, al bestrijkt de eerste verslagperiode dan vier jaren. Wij zijn teleurgesteld in de voorlopige resultaten en bezorgd over de voortgang van het projekt. Men had mogen hopen dat ons vak veel had te winnen bij een opstelling van een model van leerplanontwikkeling. Maar geschiedenis bleek niet meer dan een toevallig vertrekpunt te zijn en de eigen merites van het vak deden er nauwelijks toe. Het bestuur is dan ook voornemens met de Commissie Modernisering Leerplan Geschiedenis en staatsinrichting overleg te plegen, hoe de aangesneden vraagstukken alsnog voorwerp kunnen worden van wetenschappelijke experimenten.

Het bestuur van de VGN
Utrecht, september 1972